WYMAGANIA EDUKACYJNE Z HISTORII NA POSZCZEGÓLNE OCENY
KLASA V SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Poniższy zestaw wymagań edukacyjnych na poszczególne oceny uwzględnia planowane osiągnięcia ucznia, zintegrowane z serią *Podróże w czasie*.

TEMAT LEKCJI	WYMAGANIA EDUKACYJNE NA POSZCZEGÓLNE OCENY				
	Poziom konieczny **ocena dopuszczająca**	Poziom podstawowy **ocena dostateczna**	Poziom rozszerzający **ocena dobra**	Poziom dopełniający **ocena bardzo dobra**	Poziom wykraczający **ocena celująca**
1. Czas w historii	• zna sposób mierzenia czasu, którym posługują się ludzie w Europie • wymienia wydarzenie, które dało początek obowiązującemu w Europie systemowi datacji • stosuje rzymski system zapisywania liczb • rozumie pojęcia: nasza era (n.e.), przed naszą erą (p.n.e.), wiek (stulecie), historia, tysiąclecie • ustala wiek i połowy wieku dla danego wydarzenia historycznego	• rozumie pojęcia: prehistoria, epoka • wyjaśnia, czym historia różni się od prehistorii • wymienia epoki należące do prehistorii i historii • przedstawia ramy chronologiczne epok historycznych	• rozumie pojęcie: chronologia • wyjaśnia, co oznacza stwierdzenie, że podział na epoki jest umowny	• zna zasadę pracy z osią czasu • poprawnie posługuje się osią czasu i umieszcza na niej wydarzenia • wyjaśnia okoliczności ustanowienia roku 1 i podziału na dwie ery • zna ramy czasowe epok historycznych i rozumie ich uznaniowość	• charakteryzuje główne epoki historyczne • przyporządkowuje wydarzenia do epok historycznych
2. Od myśliwych do rolników	• rozumie pojęcie: rewolucja neolityczna • lokalizuje na mapie	• rozumie pojęcia: paleolit (starsza epoka kamienna), neolit (młodsza epoka	• wymienia podstawowe zajęcia ludzi epoki paleolitu i neolitu	• zna ramy chronologiczne epoki paleolitu i neolitu	• wyjaśnia znaczenie rewolucji neolitycznej

	obszar Bliskiego Wschodu • porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym	kamienna), rzemiosło • wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej	• wymienia najważniejsze informacje dotyczące warunków życia ludzi w epoce paleolitu i neolitu • wyjaśnia, dlaczego zmiany w sposobie życia ludzi epoki neolitu nazwano rewolucją neolityczną	• charakteryzuje epokę paleolitu i neolitu	
3. Cywilizacje Sumerów, doliny Indusu i Chin	• zna nazwy rzek, nad którymi powstały pierwsze cywilizacje • rozumie pojęcia: Mezopotamia, Żyzny Półksiężyc • wskazuje na mapie Żyzny Półksiężyc • lokalizuje cywilizacje Starożytnego Wschodu (Mezopotamii), cywilizacje nad wielkimi rzekami (Indie i Chiny)	• rozumie pojęcie: pismo obrazkowe • wymienia wspólne cechy pierwszych cywilizacji	• rozumie pojęcia: społeczeństwo, miasto-państwo • wymienia osiągnięcia Sumerów	• rozumie pojęcia: cywilizacja, podział pracy • przedstawia dokonania mieszkańców doliny Indusu oraz Chin	• wyjaśnia , w jaki sposób narodziła się cywilizacja Sumerów
4. Starożytny Egipt	• rozumie pojęcia: państwo, faraon, monarchia • lokalizuje na mapie cywilizację starożytnego Egiptu	• omawia system sprawowania władzy w Egipcie • zna organizację społeczeństwa w starożytnym Egipcie	• rozumie pojęcie: danina • wymienia uprawnienia faraona • wyjaśnia, jaką rolę w państwie egipskim	• rozumie pojęcia: ustrój, wezyr, prowincja • rozumie z czego wynikała i na czym polegała nieograniczona władza faraona	• rozumie pojęcie: monarchia despotyczna • charakteryzuje funkcjonowanie państwa egipskiego

	• przedstawia warunki naturalne panujące w Egipcie • rozpoznaje starożytne pismo egipskie	• rozumie pojęcia: pisarz, hieroglify, papirus **Uczeń potrafi:** • umiejscowić w czasie istnienie monarchii w Egipcie • wytłumaczyć, co oznacza stwierdzenie, że Egipt był darem Nilu i jakie znaczenie miała ta rzeka dla starożytnego Egiptu	odgrywali pisarze	• dostrzega zależność między położeniem geograficznym a narodzinami cywilizacji egipskiej • charakteryzuje strukturę społeczeństwa w Egipcie	
5. Wierzenia starożytnych Egipcjan	• wymienia głównych bogów starożytnego Egiptu • rozumie pojęcia: politeizm (wielobóstwo), mumia, piramida	• charakteryzuje system wierzeń w Egipcie	• rozumie pojęcia: balsamowanie, sarkofag • wyjaśnia, jaką rolę w wierzeniach Egipcjan odgrywał faraon • opowiada, w jaki sposób faraonowie próbowali zapewnić sobie życie wieczne	• przedstawia jedną z teorii na temat sposobu, w jaki budowano piramidy • przedstawia wyobrażenia Egipcjan na temat życia pozagrobowego	• rozumie pojęcia: sąd Ozyrysa, tzw. Księga Umarłych • wymienia etapy procesu mumifikacji zwłok • omawia poszczególne etapy sądu Ozyrysa nad duszą zmarłego Egipcjanina
6. Starożytny Izrael	• zna postacie: Abrahama, Dawida, Salomona • rozumie pojęcia: Biblia, monoteizm (jedynobóstwo), Stary Testament, Nowy Testament, judaizm, Dekalog • wyjaśnia różnicę	• **zna** symbole judaizmu • rozumie pojęcia: Ziemia Obiecana, Izrael • lokalizuje na mapie pierwsze siedziby Żydów • charakteryzuje system wierzeń w starożytnym Izraelu	• rozumie pojęcia: Biblia hebrajska, Tora • wyjaśnia znaczenie Biblii	**Uczeń zna:** • daty związane z dziejami Żydów • rozumie pojęcie: tzw. niewola babilońska • rozumie z czego wynika ostrożność, z jaką historycy podchodzą do Biblii jako źródła historycznego	**Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o losach narodu żydowskiego

	między monoteizmem a politeizmem • wskazuje na mapie Palestynę, królestwo Judy, królestwo Izraela oraz Jerozolimę			• ocenia znaczenie Biblii w dziejach ludzkości	
7. Demokracja ateńska	• zna postać: Peryklesa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: polis, demokracja • na czym polegała demokracja ateńska **Uczeń potrafi:** • zlokalizować na mapie Grecję i Ateny	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: zgromadzenie ludowe, rada pięciuset, sąd ludowy, ostracyzm • na czym polega wyjątkowość demokracji ateńskiej **Uczeń potrafi:** • umiejscowić w czasie powstanie i rozwój demokracji ateńskiej	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Hellada, Hellenowie, barbarzyńcy **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować organizację polityczną starożytnej Grecji • przedstawić procedurę ostracyzmu • porównać pozycję mężczyzny, kobiety i niewolnika w społeczeństwie ateńskim	**Uczeń zna:** • organizację społeczeństwa w Atenach peryklejskich **Uczeń rozumie:** • dlaczego Grecy nie utworzyli jednego państwa **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować system sprawowania władzy w Atenach peryklejskich • dostrzec różnice między demokracją ateńską a demokracją współczesną	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować strukturę społeczeństwa Grecji
8. Mitologia grecka	**Uczeń zna:** • najważniejszych bogów greckich **Uczeń rozumie:** • pojęcie: bogowie olimpijscy	**Uczeń zna:** • bohaterów mitów greckich: Prometeusza, Heraklesa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: mitologia, mit, heros, Hades	**Uczeń zna:** • dziedziny życia i zajęcia, którym patronowali bogowie greccy **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować system wierzeń w Grecji	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Chaos, Tartar, wyrocznia, Pytia **Uczeń potrafi:** • przedstawić wyobrażenia Greków na temat życia po śmierci	**Uczeń rozumie:** • rolę, jaką w greckiej religii odgrywała mitologia **Uczeń potrafi:** • wytłumaczyć, w jakim celu Grecy korzystali

	Uczeń potrafi: • zlokalizować na mapie Olimp • wyjaśnić, jak mieszkańcy Grecji wyobrażali sobie bogów	**Uczeń potrafi:** • zlokalizować na mapie Delfy • wymienić główne cechy religii starożytnych Greków			z wyroczni
9. Na olimpijskim stadionie	**Uczeń zna:** • datę: 776 p.n.e. **Uczeń rozumie:** • pojęcia: igrzyska olimpijskie, olimpiada **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie Olimpię • przedstawić najważniejsze podobieństwa i różnice między igrzyskami rozgrywanymi w starożytności i współcześnie	**Uczeń zna:** • dyscypliny sportowe rozgrywane podczas starożytnych igrzysk olimpijskich **Uczeń rozumie:** • pojęcia: dyscypliny lekkoatletyczne, ciężka atletyka, wieniec oliwny **Uczeń potrafi:** • wymienić cechy starożytnych igrzysk olimpijskich • dostrzec na przykładzie igrzysk olimpijskich wpływ starożytności na współczesność	**Uczeń zna:** • zasady obowiązujące zawodników uczestniczących w starożytnych igrzyskach olimpijskich **Uczeń potrafi:** • przedstawić zasady organizacji igrzysk	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: pokój boży, atleci • cele wychowania starożytnych Greków **Uczeń potrafi:** • wskazać budowle odnoszące się do sportowego i religijnego charakteru igrzysk	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: gimnazjon, stadion • rolę i charakter igrzysk organizowanych w starożytnej Grecji **Uczeń potrafi:** • przedstawić przebieg igrzysk olimpijskich
10. Co zawdzięczamy starożytnym Grekom?	**Uczeń zna:** • postacie: Fidiasza, Homera **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Akropol, Partenon, tragedia, komedia **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd	**Uczeń zna:** • postać: Sokratesa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: filozofia, filozofowie przyrody • co oznacza stwierdzenie Sokratesa: *Wiem, że nic nie wiem* **Uczeń potrafi:**	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: maska **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd starożytnego teatru greckiego • wskazać wyrazy pochodzenia greckiego obecne we współczesnym	**Uczeń zna:** • postacie: Myrona, Sofoklesa, Archimedesa, Hipokratesa **Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o okolicznościach narodzin teatru • wymienić najważniejsze	**Uczeń potrafi:** • streścić *Iliadę* i *Odyseję* • omówić działalność Sokratesa

	ateńskiego Akropolu • wskazać różnice między grecką tragedią a komedią	• przedstawić dokonania Greków w dziedzinie architektury i teatru • wyjaśnić, czym zajmowali się pierwsi filozofowie • dostrzec wpływ kultury starożytnej Grecji na współczesną kulturę	języku polskim	osiągnięcia naukowe starożytnych Greków • ocenić dokonania starożytnych Greków	
11. Od republiki do cesarstwa	**Uczeń zna:** • daty: 753 p.n.e., ok. 500 p.n.e. • postacie: Juliusza Cezara, Oktawiana Augusta **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Imperium Rzymskie, legion, imperium, republika, cesarstwo **Uczeń potrafi:** • zlokalizować na mapie Italię i Rzym • zlokalizować w czasie okres istnienia monarchii w Rzymie	**Uczeń zna:** • bohaterów mitów rzymskich: Romulusa i Remusa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: zgromadzenia ludowe, konsulowie, senat, senatorowie, trybun ludowy, prawo weta **Uczeń potrafi:** • określić zasięg terytorialny Imperium Rzymskiego w II w. n.e. • wymienić elementy uzbrojenia rzymskiego legionisty	**Uczeń zna:** • daty: 49 p.n.e., 30 p.n.e. • legendę o założeniu Rzymu **Uczeń rozumie:** • pojęcie: arystokracja **Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o organizacji armii rzymskiej	**Uczeń potrafi:** • przedstawić organizację republiki rzymskiej • przedstawić organizację cesarstwa rzymskiego	**Uczeń rozumie:** • różnice w sposobie rządzenia państwem w okresie istnienia republiki i cesarstwa **Uczeń potrafi:** • porównać republikę rzymską i demokrację ateńską
12. Społeczeństwo antycznego Rzymu	**Uczeń potrafi:** • przedstawić warunki życia mieszkańców starożytnego Rzymu	**Uczeń potrafi:** • przedstawić stosunek Rzymian do niewolników	**Uczeń zna:** • różne grupy wchodzące w skład społeczeństwa rzymskiego **Uczeń rozumie:** • pojęcia: proletariusze,	**Uczeń zna:** • uprawnienia kobiety i mężczyzny w rzymskiej rodzinie **Uczeń potrafi:** • wymienić	**Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o wyglądzie Rzymu w starożytności

			niewolnik, wyzwoleniec, arystokraci **Uczeń potrafi:** • określić pozycję arystokratów i proletariuszy oraz niewolników i wyzwoleńców w rzymskim społeczeństwie	najważniejsze informacje na temat trybu życia arystokratów, proletariuszy, niewolników i wyzwoleńców • opowiedzieć o życiu rzymskiej rodziny	
13. Osiągnięcia starożytnych Rzymian	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Forum Romanum, akwedukt, amfiteatr, igrzyska, gladiator, amfiteatr Flawiuszów (Koloseum) **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, do czego służyły amfiteatry i akwedukty	**Uczeń zna:** • przykłady rozwiązań architektonicznych stosowanych przez Rzymian **Uczeń rozumie:** • pojęcia: łuk architektoniczny, kopuła, Panteon, łuk triumfalny, termy, cyrk, łacina **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, do czego służyły termy i cyrki • dostrzec na przykładzie prawa rzymskiego i łaciny wpływ starożytności na współczesność	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: bazylika, Circus Maximus, języki romańskie • znaczenie dróg w starożytnym Rzymie **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd Forum Romanum • zinterpretować sformułowanie: *Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu*	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować osiągnięcia starożytnego Rzymu • przedstawić sposób budowy akweduktu • wyjaśnić, w jaki sposób Rzymianie budowali drogi	**Uczeń zna:** • postacie: Wergiliusza, Horacego, Owidiusza **Uczeń potrafi:** • przedstawić dokonania wybitnych przedstawicieli literatury rzymskiej
14. Narodziny chrześcijaństwa	**Uczeń zna:** • daty: 6 p.n.e., 30 n.e. • postać: Jezusa Chrystusa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: tolerancja	**Uczeń zna:** • daty: 64, 313, 380 • wybranych bogów rzymskich i ich greckich odpowiedników **Uczeń rozumie:**	**Uczeń zna:** • postacie: Nerona, Konstantyna Wielkiego **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, dlaczego Żydzi i Rzymianie	**Uczeń zna:** • postacie: św. Pawła, św. Piotra **Uczeń rozumie:** • przyczyny, które spowodowały,	**Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o narodzinach chrześcijaństwa i jego rozpowszechnianiu się w czasach starożytnych

	religijna, Ewangelia, chrześcijaństwo, Kościół, chrześcijanie **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie Palestynę • opowiedzieć o życiu i działalności Jezusa Chrystusa	• pojęcie: apostoł **Uczeń potrafi:** • wymienić główne cechy systemu wierzeń starożytnych Rzymian • przedstawić metody prześladowania pierwszych chrześcijan • zlokalizować obszary rozprzestrzeniania się chrześcijaństwa w III–V w.	prześladowali pierwszych chrześcijan	że chrześcijaństwo przetrwało mimo prześladowań	
15. Cesarstwo bizantyjskie	**Uczeń zna:** • daty: 476, 1453 • postać: Justyniana I Wielkiego • podstawowe różnice między Kościołem katolickim i Kościołem prawosławnym **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Bizancjum, wielka schizma wschodnia, Kościół katolicki, Kościół prawosławny • przyczyny rozłamu chrześcijaństwa **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie Konstantynopol • wymienić wewnętrzne	**Uczeń zna:** • przyczyny podziału Imperium Rzymskiego na część zachodnią i wschodnią **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Hagia Sophia, spór o pierwszeństwo w Kościele **Uczeń potrafi:** • umiejscowić w przestrzeni zasięg i zmiany terytorialne cesarstwa bizantyjskiego • wymienić największe osiągnięcia Bizancjum w dziedzinie kultury • opowiedzieć o dokonaniach Bizancjum w dziedzinie	**Uczeń zna:** • datę: 1054 **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Germanie, tzw. Kodeks Justyniana **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd świątyni Hagia Sophia • scharakteryzować relacje między wschodnimi i zachodnimi chrześcijanami	**Uczeń zna:** • datę: 395 **Uczeń rozumie:** • pojęcia: „Nowy Rzym”, ikona, patriarcha, klątwa **Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności upadku cesarstwa bizantyjskiego • przedstawić dokonania Justyniana Wielkiego • przedstawić okoliczności, w których doszło do wielkiej schizmy wschodniej	**Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności powstania i rozwój Konstantynopola • ocenić postać Justyniana Wielkiego

	i zewnętrzne przyczyny upadku zachodniego cesarstwa rzymskiego	architektury			
16. Początki islamu	**Uczeń zna:** • datę: 622 • postać: Mahometa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Arabowie, islam, muzułmanin, Koran **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie Półwysep Arabski, Mekkę i Medynę • zlokalizować na mapie podboje dokonane przez Arabów od VII do IX w.	**Uczeń zna:** • zasady islamu • przykłady osiągnięć cywilizacji arabskiej **Uczeń rozumie:** • pojęcia: ramadan, dżihad (święta wojna) **Uczeń potrafi:** • opisać warunki naturalne panujące na Półwyspie Arabskim • opowiedzieć o podbojach arabskich • wskazać wyrazy pochodzenia arabskiego obecne we współczesnym języku polskim	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Al-Kaba, hidżra • rolę Arabów jako pośredników między cywilizacją Wschodu i Zachodu **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować życie i wierzenia plemion arabskich przed VII w. • wyjaśnić, co zadecydowało o sukcesach podbojów arabskich • zlokalizować na mapie główne ośrodki polityczne Arabów • dostrzec wpływ kultury islamskiej na Europę	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: kalif, kalifat • wpływ religii na politykę ekspansji prowadzoną przez Arabów **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować system religijny stworzony przez Mahometa • opowiedzieć o osiągnięciach cywilizacji arabskiej	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jak doszło do powstania islamu • dostrzec związki między islamem a judaizmem i chrześcijaństwem
17.	**Uczeń zna:**	**Uczeń rozumie:**	**Uczeń zna:**	**Uczeń rozumie**	**Uczeń rozumie:**

Państwo Karola Wielkiego	• postać: Karola Wielkiego **Uczeń rozumie:** • pojęcie: odrodzenie karolińskie **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie zasięg Imperium Karolińskiego	• przyczyny, które skłoniły Chlodwiga do przyjęcia chrztu **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie pierwsze siedziby Franków • określić rolę chrześcijaństwa w umacnianiu państwa Franków • wyjaśnić, w czym przejawiało się odrodzenie karolińskie	• daty: 756, 800 • postacie: Chlodwiga, Pepina Krótkiego **Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o podbojach dokonanych przez Karola Wielkiego • przedstawić okoliczności odnowienia zachodniego cesarstwa rzymskiego	• pojęcie: sztuki wyzwolone **Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności utworzenia Państwa Kościelnego • scharakteryzować organizację państwa Karola Wielkiego	• znaczenie porozumienia między Pepinem Krótkim a papieżem dla losów obu tych przywódców **Uczeń potrafi:** • porównać Imperium Karolińskie ze starożytnym cesarstwem rzymskim • ocenić rolę Karola Wielkiego w rozwoju cywilizacji europejskiej
18. Nowe państwa w Europie	**Uczeń zna:** • datę: 843 • postać: Ottona I • postanowienia traktatu w Verdun **Uczeń rozumie:** • pojęcie: Słowianie **Uczeń potrafi:** • zlokalizować na mapie państwa powstałe w wyniku postanowień traktatu w Verdun • wymienić państwa słowiańskie utworzone w X w.	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: możnowładca, Święte Cesarstwo Rzymskie **Uczeń potrafi:** • zlokalizować na mapie obszary wchodzące w skład Świętego Cesarstwa Rzymskiego • zlokalizować na mapie nowe państwa powstałe w Europie od IX w.	**Uczeń zna:** • datę: 962 • postacie: Lotara, Karola Łysego, Ludwika Niemieckiego • największe zagrożenia dla wczesno-średniowiecznej Europy **Uczeń rozumie:** • pojęcie: Normanowie **Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności rozpadu monarchii Karola Wielkiego • opowiedzieć o dokonaniach Ottona I	**Uczeń zna:** • datę: 955 **Uczeń potrafi:** • przedstawić sytuację polityczną w Europie od II połowy IX w. • przedstawić okoliczności powstania Świętego Cesarstwa Rzymskiego • scharakteryzować relacje między Słowianami a władcami niemieckimi	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jak doszło do powstania Królestwa Niemiec i Królestwa Węgier
19. Walka cesarza z papieżem	**Uczeń zna:** • postacie: Grzegorza VII, Henryka IV • postanowienia ugody	**Uczeń zna:** • datę: 1122 **Uczeń rozumie:**	**Uczeń zna:** • daty: 1059, 1077 **Uczeń rozumie:**	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: pastorał, reforma kluniacka, kardynał, antypapież	**Uczeń potrafi:** • przedstawić relacje między papieżem a cesarzem do X w.

	w Wormacji **Uczeń rozumie:** • pojęcie: inwestytura • istotę sporu o inwestyturę **Uczeń potrafi:** • przedstawić poglądy Grzegorza VII na temat pozycji papieża w Europie • przedstawić poglądy Henryka IV na temat pozycji cesarza w Europie	• istotę sporu między Grzegorzem VII a Henrykiem IV **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jaki wpływ na pozycję papieża i cesarza w Europie miał spór o inwestyturę	• pojęcie: konklawe **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować sytuację panującą we wczesno-średniowiecznym Kościele	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić założenia reformy kluniackiej	• opisać przebieg sporu o inwestyturę
20. Wyprawy krzyżowe	**Uczeń zna:** • postać: Urbana II • nazwy zakonów rycerskich utworzonych przez krzyżowców **Uczeń rozumie:** • pojęcia: krucjata (wyprawa krzyżowa), zakon rycerski • cele istnienia zakonów rycerskich **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie państwa założone na Bliskim Wschodzie przez krzyżowców	**Uczeń zna:** • daty: 1095, 1096, 1099 **Uczeń rozumie:** • pojęcie: Turcy seldżuccy • znaczenie Jerozolimy dla wyznawców trzech wielkich religii monoteistycznych **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić przyczyny krucjat • przedstawić skutki wypraw krzyżowych	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: krzyżowiec **Uczeń potrafi:** • przedstawić przebieg pierwszej krucjaty	**Uczeń zna:** • daty: 1204, 1291 **Uczeń rozumie:** • pojęcie: rekonkwista **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić okoliczności, w jakich Jerozolima i Palestyna znalazły się w rękach Turków seldżuckich • wyjaśnić, co wydarzyło się na synodzie w Clermont	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować organizację państw założonych przez krzyżowców • przedstawić przebieg i skutki czwartej wyprawy krzyżowej

21. Feudalna Europa	**Uczeń zna:** • stany średniowiecznego społeczeństwa **Uczeń rozumie:** • pojęcia: stan, rycerstwo, lenno, senior, wasal, feudalizm **Uczeń potrafi:** • przedstawić prawa oraz obowiązki seniora i wasala	**Uczeń zna:** • ramy chronologiczne feudalizmu • podstawowe zasady obowiązujące w systemie feudalnym **Uczeń rozumie:** • pojęcia: suzeren, poddany, hołd lenny, inwestytura, rozdrobnienie feudalne • zasady, na jakich opierała się organizacja społeczeństwa średniowiecznej Europy **Uczeń potrafi:** • przedstawić zależności społeczne oparte na prawie lennym	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: ciężkozbrojny **Uczeń potrafi:** • określić cechy charakterystyczne feudalizmu • wyjaśnić, jak przebiegała uroczystość nadania lenna	**Uczeń rozumie:** • wpływ feudalizmu na sytuację polityczną, gospodarczą i społeczną średniowiecznej Europy **Uczeń potrafi:** • przedstawić proces kształtowania się rycerstwa	**Uczeń potrafi:** • ocenić funkcjonowanie systemu feudalnego
22. Na rycerskim zamku	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: rycerz, rycerz bez skazy **Uczeń potrafi:** • przedstawić cechy charakterystyczne wzoru osobowego średniowiecznego rycerza	**Uczeń zna:** • najważniejsze elementy zabudowy średnio-wiecznego zamku **Uczeń rozumie:** • pojęcia: turniej rycerski, rozejm boży, pasowanie na rycerza **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jakie były cele organizowania turniejów rycerskich	**Uczeń zna:** • elementy uzbrojenia średniowiecznego rycerza **Uczeń rozumie:** • pojęcia: paź, giermek **Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o przebiegu turnieju rycerskiego • wyjaśnić, jakie warunki należało spełnić, aby zostać rycerzem	**Uczeń rozumie:** • rolę Kościoła w zmianie wizerunku średniowiecznego rycerza **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować zamek średniowieczny • wyjaśnić, jakie warunki należało spełnić, aby zostać rycerzem • przedstawić wycho-wanie dziewczynek w średniowieczu i pozycję kobiety w średniowiecznym	**Uczeń potrafi:** • opowiedzieć, jak wyglądała uroczystość pasowania na rycerza

				społeczeństwie	
23. Średniowieczni mieszczanie i chłopi	**Uczeń zna:** • najważniejsze budowle średniowiecznego miasta • główne zajęcia mieszkańców średniowiecznych miast • rodzaje prac wykonywanych przez średniowiecznych chłopów **Uczeń rozumie:** • pojęcia: mury miejskie, rynek, ratusz, mieszczanin, cech **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, czym różniło się średniowieczne miasto od średniowiecznej wsi	**Uczeń zna:** • grupy społeczne zamieszkujące średniowieczne miasto **Uczeń rozumie:** • pojęcia: baszta, patrycjat, pospólstwo, plebs, rada miejska, pańszczyzna, dziesięcina **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, kto i w jaki sposób zarządzał średniowiecznym miastem • przedstawić pozycję chłopów na tle pozycji przedstawicieli innych stanów społecznych • wyjaśnić znaczenie cechów w życiu gospodarczym miasta	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: prawa miejskie, sołtys **Uczeń potrafi:** • przedstawić warunki życia w średniowiecznym mieście • przedstawić warunki życia w średniowiecznej wsi	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: czeladnik, majstersztyk **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować mieszkańców średniowiecznego miasta i ich życie • scharakteryzować stan chłopski w średniowieczu	**Uczeń potrafi:** • opisać wygląd średniowiecznego miasta • porównać kulturę miejską z kulturą rycerską

24. Duchowieństwo i kultura średniowiecza	**Uczeń zna:** • nazwy największych zakonów w średniowiecznej Europie **Uczeń rozumie:** • pojęcia: średniowieczny uniwersalizm, benedyktyni, franciszkanie **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić istotę średniowiecznego uniwersalizmu	**Uczeń zna:** • cechy charakterystyczne stylu romańskiego i stylu gotyckiego w architekturze **Uczeń rozumie:** • pojęcia: styl romański, styl gotycki, ostrołuki, uniwersytet **Uczeń potrafi:** • odróżnić styl romański od gotyckiego • podać przykłady budowli w stylu romańskim i gotyckim • wymienić miasta, w których powstały pierwsze uniwersytety	**Uczeń zna:** • ramy chronologiczne występowania stylu romańskiego i stylu gotyckiego w architekturze **Uczeń rozumie:** • pojęcie: zakon żebraczy **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd klasztoru w Sankt Gallen • wyjaśnić przyczyny powstania uniwersytetów	**Uczeń zna:** • postacie: św. Benedykta, św. Franciszka z Asyżu • główne zalecenia reguły zakonnej benedyktynów **Uczeń rozumie:** • pojęcie: reguła • znaczenie religii i Kościoła w funkcjonowaniu średniowiecznego społeczeństwa **Uczeń potrafi:** • ocenić rolę uniwersytetów	**Uczeń rozumie:** • wkład benedyktynów w rozwój kultury średniowiecznej Europy **Uczeń potrafi:** • przedstawić główne założenia działalności średniowiecznych zakonów
25. Początki Polski	**Uczeń zna:** • daty: 966, 972 • postacie: Mieszka I, Dobrawy • nazwy plemion zamieszkujących ziemie polskie w IX w. • legendy dotyczące początków państwa polskiego **Uczeń rozumie:**	**Uczeń zna:** • datę: ok. 960 • ramy chronologiczne panowania dynastii Piastów w Polsce **Uczeń rozumie:** • pojęcia: plemię, monarchia patrymonialna, drużyna • dlaczego o Polsce w X w. mówi się państwo	**Uczeń zna:** • postać: Hodona • grupy społeczne zamieszkujące państwo Mieszka I **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, w jakich okolicznościach władzę na ziemiach polskich przejęli Piastowie • przedstawić okoliczności	**Uczeń potrafi:** • przedstawić organizację państwa Mieszka I	**Uczeń potrafi:** • przedstawić polityczne i militarne dokonania władcy po przyjęciu chrztu

	• pojęcia: Słowianie, Piastowie, Polanie **Uczeń potrafi:** • zlokalizować na mapie obszar państwa Polan oraz terytorium państwa Mieszka I na początku i pod koniec jego panowania • wymienić najważniejsze przyczyny chrztu Polski • wskazać na mapie Cedynię	Mieszka I • znaczenie przyjęcia chrztu przez Mieszka dla państwa polskiego **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jakie zmiany w państwie i w społeczeństwie spowodował chrzest Mieszka • wymienić tereny podbite przez Mieszka I	przyjęcia chrztu przez Mieszka		
26. Polska Bolesława Chrobrego	**Uczeń zna:** • daty: 1000, 1025 • postacie: Bolesława Chrobrego, biskupa Wojciecha • decyzje dotyczące organizacji kościelnej w Polsce podjęte przez papieża **Uczeń rozumie:** • pojęcie: zjazd	**Uczeń zna:** • datę: 997 • postać: Ottona III **Uczeń rozumie:** • pojęcia: Prusowie, wyprawa misyjna • znaczenie zjazdu gnieźnieńskiego dla rozwoju organizacji kościelnej i państwowej	**Uczeń zna:** • daty: 1002–1018 **Uczeń rozumie:** • pojęcie: wojna podjazdowa • przyczyny, które skłoniły księcia Bolesława do zorganizowania wyprawy misyjnej do Prus **Uczeń potrafi:**	**Uczeń zna:** • daty: 1004, 1018 **Uczeń potrafi:** • ocenić skutki zjazdu gnieźnieńskiego • przedstawić przyczyny, przebieg i skutki wyprawy na Kijów • ocenić polityczne znaczenie koronacji	**Uczeń rozumie:** • rolę i znaczenie drużyny książęcej **Uczeń potrafi:** • przedstawić przebieg i skutki wyprawy misyjnej biskupa Wojciecha • przedstawić przyczyny, przebieg i skutki wojen polsko-niemieckich

	gnieźnieński **Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o zjeździe gnieźnieńskim • wskazać na mapie arcybiskupstwo i biskupstwa utworzone w Polsce w 1000 r.	**Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie tereny podbite przez Bolesława Chrobrego • przedstawić okoliczności koronacji królewskiej Bolesława Chrobrego	• przedstawić wygląd i uzbrojenie wojownika należącego do drużyny książęcej • przedstawić rozwój terytorialny państwa Bolesława Chrobrego		w latach 1002–1018 • ocenić dokonania Bolesława Chrobrego
27. W najdawniejszej Polsce	**Uczeń zna:** • przykładowe obowiązki mieszkańców najdawniejszej Polski **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jakie było przeznaczenie grodów w państwie pierwszych Piastów	**Uczeń zna:** • zadania drużyny książęcej **Uczeń potrafi:** • przedstawić organizację państwa polskiego w X i XI w. • przedstawić strukturę i zadania mieszkańców Polski w X i XI w.	**Uczeń zna:** • produkty wchodzące w skład jadłospisu mieszkańców Polski **Uczeń rozumie:** • zależności między księciem, drużyną a mieszkańcami w państwie Mieszka **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd grodu na Ostrowie Lednickim	**Uczeń potrafi:** • przedstawić warunki życia mieszkańców Polski pierwszych Piastów • opisać życie i obyczaje mieszkańców Polski w X i XI w.	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować państwo pierwszych Piastów • ocenić wpływ chrztu i tworzenia się państwowości polskiej na życie mieszkańców państwa pierwszych Piastów
28. Upadek i odbudowa państwa	**Uczeń zna:** • datę: 1031 • postacie: Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela, biskupa Stanisława **Uczeń potrafi:** • wskazać przyczyny kryzysu państwa polskiego za panowania Mieszka II • przedstawić skutki powstania ludowego	**Uczeń zna:** • daty: 1038, 1058, 1076 **Uczeń rozumie:** • pojęcie: powstanie ludowe **Uczeń potrafi:** • synchronizować wydarzenia w Polsce z wydarzeniami w Europie Zachodniej w XI w.	**Uczeń potrafi:** • omówić sposób utrzymania wojska, który rozwinął się za panowania Kazimierza Odnowiciela • omówić zmiany terytorialne państwa pierwszych Piastów	**Uczeń zna:** • daty: 1039, 1079 • postać: Brzetysława **Uczeń potrafi:** • opisać sytuację na ziemiach polskich po śmierci Mieszka II • ocenić skutki polityki Bolesława Śmiałego w stosunku do cesarza Henryka IV	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować i ocenić dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego

	w Wielkopolsce i najazdu Brzetysława na ziemie polskie	• przedstawić podłoże i konsekwencje konfliktu Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem			
29. Polska Bolesława Krzywoustego	**Uczeń zna:** • datę: 1138 • postacie: Bolesława Krzywoustego, Anonima tzw. Galla • władców piastowskich rządzących Polską od X do XII w. **Uczeń rozumie:** • pojęcia: ustawa sukcesyjna, zasada senioratu, senior, dzielnica senioralna, dzielnice dziedziczne **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić przyczyny wydania ustawy sukcesyjnej • wskazać na mapie dzielnice utworzone na mocy ustawy sukcesyjnej	**Uczeń zna:** • daty: 1108, 1109 • postacie: Władysława Hermana, Zbigniewa, Henryka V **Uczeń potrafi:** • przedstawić przyczyny sporu między Bolesławem a Zbigniewem i wyjaśnić, jaki był jego finał • wymienić żądania Henryka V wobec Bolesława • wskazać na mapie Głogów • przedstawić założenia ustawy sukcesyjnej • wskazać skutki wydania ustawy sukcesyjnej	**Uczeń zna:** • daty: 1079, 1102 • pojęcie: trybut **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie podział ziem polskich po śmierci Władysława Hermana • przedstawić charakter działań zbrojnych prowadzonych przez Bolesława w czasie wojny z Niemcami	**Uczeń rozumie:** • dlaczego Bolesław Krzywousty zdecydował się na odbycie publicznej pokuty po śmierci Zbigniewa **Uczeń potrafi:** • przedstawić przebieg wojny Bolesława Krzywoustego z Niemcami • przedstawić okoliczności podboju Pomorza	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić znaczenie Pomorza dla funkcjonowania gospodarki państwa polskiego • ocenić dokonania Bolesława Krzywoustego
30. Rozbicie dzielnicowe Polski	**Uczeń zna:** • daty: 1228, 1230 • postać: Konrada Mazowieckiego • ramy chronologiczne rozbicia dzielnicowego Polski **Uczeń rozumie:** • pojęcia: rozbicie dzielnicowe Polski,	**Uczeń zna:** • postać: Władysława Wygnańca • przyczyny upadku zasady senioratu **Uczeń rozumie:** • pojęcie: Inflanty **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie ziemie	**Uczeń zna** • daty: 1190, 1283 **Uczeń rozumie:** • dlaczego pojawienie się Krzyżaków było zagrożeniem dla państwa polskiego **Uczeń potrafi:** • wskazać przejawy	**Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności wygnania Władysława z Polski • opowiedzieć o roli Brandenburgii i celach politycznych tego państwa	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować okres rozbicia dzielnicowego • przedstawić rozwój terytorialny państwa krzyżackiego • ocenić skutki sprowadzenia zakonu krzyżackiego dla państwa polskiego

	Krzyżacy (zakon krzyżacki) **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić przyczyny i okoliczności pojawienia się Krzyżaków na ziemiach polskich • wskazać na mapie ziemię chełmińską	utracone przez Polskę w okresie rozbicia dzielnicowego • przedstawić konsekwencje rozbicia dzielnicowego Polski	i skutki słabej obronności granic Polski w okresie rozbicia dzielnicowego • scharakteryzować działalność Krzyżaków prowadzoną na opanowanych terenach		
31. Polska w XIII wieku	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: kolonizacja niemiecka **Uczeń potrafi:** • określić ramy czasowe kolonizacji niemieckiej • wskazać na mapie obszary objęte kolonizacją niemiecką • przedstawić skutki kolonizacji niemieckiej	**Uczeń zna:** • postać: Henryka Brodatego • podstawowe założenia lokacji na prawie niemieckim **Uczeń rozumie:** • pojęcia: czynsz, wolnizna, prawo składu • na czym polegała lokacja na prawie niemieckim **Uczeń potrafi:** • wskazać szanse i zagrożenia dla Polski i Polaków wynikające z pojawienia się dużej grupy ludności obcej językowo i kulturowo • wymienić towary sprzedawane przez mieszkańców Polski,	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: gospodarka towarowo-pieniężna **Uczeń potrafi:** • przedstawić politykę Henryka Brodatego • wyjaśnić, jak doszło do powstania gospodarki towarowo-pieniężnej na ziemiach polskich	**Uczeń rozumie:** • przyczyny, które skłaniały osadników niemieckich do przybywania na ziemie polskie **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować rozwój cywilizacyjny Śląska w XIII w. • dostrzec związki między rozwojem ruchu osadniczego a ożywieniem gospodarczym	**Uczeń potrafi:** • przedstawić sytuację gospodarczą miast i wsi w XIII w.

		a także sprowadzane do Polski ze Wschodu i z Zachodu			
32. Dążenie do jedności państwa	**Uczeń potrafi:** • wymienić przedstawicieli społeczeństwa polskiego, którzy popierali ideę zjednoczenia ziem polskich • wyjaśnić, z jakich powodów niektóre grupy społeczeństwa popierały ideę zjednoczenia ziem polskich	**Uczeń zna:** • datę: 1241 • postać: Henryka Pobożnego **Uczeń rozumie:** • pojęcie: Mongołowie (Tatarzy) **Uczeń potrafi:** • porównać armię mongolską z europejskim rycerstwem	**Uczeń zna:** • postać: Wincentego Kadłubka **Uczeń rozumie:** • znaczenie klęski w bitwie pod Legnicą dla przebiegu procesu jednoczenia ziem polskich **Uczeń potrafi:** • opowiedzieć o przebiegu bitwy pod Legnicą • opisać uzbrojenie wojownika mongolskiego	**Uczeń zna:** • daty: 1238, 1240 • postać: Czyngis-chana **Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności, przebieg i skutki najazdu Mongołów na ziemie polskie • scharakteryzować rolę Kościoła w procesie jednoczenia ziem polskich	**Uczeń potrafi:** • ocenić rolę Kościoła w utrzymaniu jedności ziem polskich
33. Zjednoczona Polska	**Uczeń zna:** • datę: 1320 • postać: Władysława Łokietka **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie	**Uczeń zna:** • daty: 1296, 1300, 1308, 1309, 1331 • postać: Przemysła II **Uczeń rozumie:** • pojęcie: rzeź Gdańska	**Uczeń zna:** • daty: 1295, 1305, 1327–1332 • postać: Wacława II **Uczeń rozumie:** • pojęcia: starosta, proces	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować relacje polsko-krzyżackie w latach 1308–1309 oraz w latach 1320–1332	**Uczeń potrafi:** • ocenić panowanie Władysława Łokietka

	ziemie zajęte przez Władysława Łokietka i pozostające poza granicami państwa	**Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, jak doszło do śmierci Przemysła II • wskazać na mapie zasięg terytorialny państwa Przemysła II • wymienić etapy jednoczenia ziem polskich przez Władysława Łokietka	w Inowrocławiu **Uczeń potrafi:** • przedstawić okoliczności koronacji królewskiej Przemysła II • scharakteryzować rządy Wacława II		
34. Polska Kazimierza Wielkiego	**Uczeń zna:** • daty: 1333, 1364, 1370 • postać: Kazimierza Wielkiego **Uczeń rozumie:** • pojęcia: uniwersytet, zjazd monarchów w Krakowie **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie zmiany terytorialne państwa polskiego w okresie panowania Kazimierza Wielkiego • wyjaśnić przyczyny założenia Akademii Krakowskiej	**Uczeń zna:** • datę: 1343 • najważniejsze zagrożenia zewnętrzne państwa polskiego po 1333 r. • postanowienia pokoju w Kaliszu **Uczeń rozumie:** • pojęcia: pokój wieczysty w Kaliszu, tolerancja religijna **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić rolę Kazimierza Wielkiego w tworzeniu pozycji Polski w Europie	**Uczeń zna:** • wyrok sądu papieskiego w Warszawie **Uczeń rozumie:** • pojęcia: proces w Warszawie, statuty praw **Uczeń potrafi:** • przedstawić dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie obronności kraju	**Uczeń zna:** • daty: 1339, 1340 **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować pozycję międzynarodową Polski na początku panowania Kazimierza Wielkiego • omówić dokonania Kazimierza Wielkiego w polityce wewnętrznej	**Uczeń potrafi:** • scharakteryzować zmiany struktury społecznej i wyznaniowej na ziemiach polskich po zajęciu Rusi Halickiej • ocenić dokonania Kazimierza Wielkiego w dziedzinie polityki wewnętrznej i zagranicznej
35. Unia Polski	**Uczeń zna:** • daty: 1370, 1385, 1386 • postacie: Jadwigi	**Uczeń zna:** • datę: 1384 • postać: Ludwika	**Uczeń zna:** • datę: 1400	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: bojarzy	**Uczeń potrafi:** • ocenić znaczenie odnowienia Akademii

z Litwą	Andegaweńskiej, Władysława Jagiełły • postanowienia umowy o unii zawartej w Krewie **Uczeń rozumie:** • pojęcie: unia personalna **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić przyczyny unii polsko-litewskiej • wskazać na mapie państwo polsko--litewskie po zawarciu unii	Węgierskiego • wrogów Wielkiego Księstwa Litewskiego **Uczeń rozumie:** • korzyści wynikające z unii dla Polski i dla Wielkiego Księstwa Litewskiego **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić okoliczności zawarcia unii personalnej między Polską i Węgrami • wskazać na mapie państwo polsko--węgierskiej powstałe w wyniku unii personalnej oraz Wielkie Księstwo Litewskie	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: Uniwersytet Jagielloński **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić przyczyny nadania przez Ludwika Węgierskiego przywileju polskiemu rycerstwu • przedstawić okoliczności, w jakich doszło do odnowienia Akademii Krakowskiej	**Uczeń potrafi:** • przedstawić dokonania Ludwika Węgierskiego jako króla Polski • przedstawić najważniejsze problemy Wielkiego Księstwa Litewskiego w XIV w.	Krakowskiej
36. Wielka wojna	**Uczeń zna:** • daty: 1409–1411, 15 VII 1410, 1411	**Uczeń rozumie:** • znaczenie polsko--litewskiego zwycięstwa	**Uczeń potrafi:** • przedstawić relacje między Polakami	**Uczeń rozumie:** • dlaczego unia polsko--litewska negatywnie	**Uczeń potrafi:** • ocenić skutki wielkiej wojny dla państwa

z zakonem krzyżackim	• siły walczące w bitwie pod Grunwaldem po stronie polsko--litewskiej oraz krzyżackiej • postanowienia pierwszego pokoju toruńskiego **Uczeń rozumie:** • pojęcia: wielka wojna, pierwszy pokój toruński **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie Grunwald • wskazać na mapie miejsca związane z postanowieniami pierwszego pokoju toruńskiego	pod Grunwaldem **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić przyczyny konfliktu polsko--krzyżackiego za panowania Władysława Jagiełły • wyjaśnić okoliczności wybuchu wielkiej wojny z zakonem krzyżackim	i Litwinami a Krzyżakami po zawarciu unii • dostrzec dysproporcje między zwycięstwem grunwaldzkim a postanowieniami pierwszego pokoju toruńskiego • wyjaśnić przyczyny klęski Krzyżaków pod Grunwaldem	odbiła się na sytuacji politycznej zakonu krzyżackiego **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd zamku krzyżackiego w Malborku • przedstawić rezultat bitwy pod Grunwaldem	polsko-litewskiego oraz dla zakonu krzyżackiego
37. Synowie Jagiełły	**Uczeń zna:** • daty: 1454, 1466 • postacie: Władysława	**Uczeń zna:** • daty: 1444, 1453	**Uczeń zna:** • datę: 1440	**Uczeń zna:** • daty: 1434, 1447, 1462	**Uczeń potrafi:** • przedstawić przebieg wojny z Turcją

	Warneńczyka, Kazimierza Jagiellończyka • okres, w którym istniała w Polsce monarchia dziedziczna • postanowienia drugiego pokoju toruńskiego **Uczeń rozumie:** • pojęcia: monarchia dziedziczna, monarchia elekcyjna, wojna trzynastoletnia, drugi pokój toruński, lenno, Prusy Zakonne, Prusy Królewskie • charakter monarchii Jagiellonów **Uczeń potrafi:** • wskazać na mapie tereny odzyskane przez Polskę w wyniku wojny trzynastoletniej	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Związek Pruski, inkorporacja, pospolite ruszenie • charakter monarchii Jagiellonów **Uczeń potrafi:** • wymienić przyczyny wybuchu wojny z Krzyżakami	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: Turcy osmańscy, wojsko najemne **Uczeń potrafi:** • lokalizować na mapie imperium Turków osmańskich i państwa zagrożone ich najazdem • przedstawić przebieg wojny trzynastoletniej	**Uczeń rozumie:** • znaczenie klęski warneńskiej dla unii Polski z Węgrami oraz z Litwą **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, na czym polegało zagrożenie tureckie w Europie w XV w. • przedstawić okoliczności zawarcia drugiej unii Polski z Węgrami • wyjaśnić okoliczności klęski w bitwie pod Warną • zanalizować przyczyny i skutki wystąpienia Związku Pruskiego przeciw Krzyżakom	• ocenić znaczenie odzyskania Pomorza Gdańskiego i ujścia Wisły dla dalszego rozwoju państwa polskiego
38. Od rycerstwa do szlachty	**Uczeń zna:** • stany sejmujące w sejmie walnym	**Uczeń zna:** • treść przywilejów koszyckiego	**Uczeń zna:** • daty: 1374, 1422, 1430, 1433, 1454, 1505	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: ustrój monarchiczno-	**Uczeń rozumie:** • rolę i znaczenie szlachty w kształtowaniu ustroju

	oraz ich uprawnienia **Uczeń rozumie:** • pojęcia: przywilej, szlachta, przywilej szlachecki, posłowie, sejm walny **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić wpływ przywilejów na pozycję króla w Polsce	i cerekwicko--nieszawskiego oraz wydanych w Czerwińsku, Jedlni i Krakowie • treść konstytucji *Nihil novi* **Uczeń rozumie:** • pojęcia: przywilej koszycki, przywilej cerekwicko-nieszawski, sejmiki szlacheckie, sejm walny, monarchia stanowa • przyczyny słabości miast i mieszczaństwa w Polsce **Uczeń potrafi:** • wyjaśnić, dlaczego wykształciła się polityczna reprezentacja stanu szlacheckiego • wyjaśnić, dlaczego w Polsce nie doszło do wykształcenia się monarchii stanowej	**Uczeń rozumie:** • pojęcie: konstytucja (ustawa sejmowa) • wpływ przywilejów na proces przekształcania się rycerstwa w szlachtę • relacje między instytucjami sprawującymi władzę w Polsce **Uczeń potrafi:** • opisać wygląd XVI-wiecznych przedstawicieli stanu szlacheckiego • opisać wygląd XVIII-wiecznego dworu szlacheckiego	-szlachecki • związek między nadawanymi szlachcie przywilejami a jej rosnącą pozycją polityczną w państwie • znaczenie uchwalenia konstytucji *Nihil novi* **Uczeń potrafi:** • scharakteryzować rozwój uprawnień stanu szlacheckiego • wyjaśnić organizację oraz sposób działania sejmu walnego	Polski **Uczeń potrafi:** • opisać sposób funkcjonowania sejmików szlacheckich • przedstawić okoliczności wykształcenia się sejmu walnego • scharakteryzować ustrój Polski od XVI do XVIII w. • ocenić wpływ rosnącej pozycji szlachty na pozycję króla i innych stanów społecznych

39. Polska i Litwa w XV wieku	**Uczeń zna:** • postać: Mikołaja Kopernika **Uczeń rozumie:** • pojęcie: tolerancja religijna **Uczeń potrafi:** • przedstawić dokonania Mikołaja Kopernika	**Uczeń zna:** • postacie: Wita Stwosza, Pawła Włodkowica, Jana Długosza • główne narodowości i wyznania w Polsce średniowiecznej **Uczeń rozumie:** • przyczyny istnienia tolerancji religijnej w Polsce **Uczeń potrafi:** • przedstawić dorobek kultury schyłku średniowiecza w Polsce • przedstawić dokonania Pawła Włodkowica i Jana Długosza	**Uczeń rozumie:** • pojęcia: szkoła parafialna, szkoła katedralna **Uczeń potrafi:** • porównać rozwój cywilizacyjny ziem polskich i Europy Zachodniej w średniowieczu • opisać wygląd ołtarza Wita Stwosza • scharakteryzować działalność Akademii Krakowskiej w okresie późnego średniowiecza	**Uczeń zna:** • sytuację przedstawicieli innych religii i wyznań w Europie Zachodniej **Uczeń rozumie:** • pojęcie: stypendium **Uczeń potrafi:** • przedstawić strukturę i funkcjonowanie średniowiecznego szkolnictwa • scharakteryzować społeczeństwo Polski późnego średniowiecza	**Uczeń potrafi:** • ocenić rolę Kościoła w systemie edukacji w średniowieczu